

3.4 DESENVOLUPAMENT DE LA INVESTIGACIÓ EN L'ESTUDI DE CAMP: TÈCNiques PER A L'ANÀLISI DE LES DADES I DEL PROCÉS

En el següent apartat exposarem en detall el desenvolupament de la Tesi *La Dimensió Europea de l'Educació als Centres d'ESO del Tarragonès*, per conèixer quin ha estat el procés de recollida i anàlisi de les dades.

Tal i com s'ha esmentat en el punt anterior, hem utilitzat diferents mètodes d'investigació amb l'ús de tècniques i procediments adequats per tal de recollir les dades apropiades i per realitzar una anàlisi de les mateixes, destacarem el procés dels qüestionaris i de les entrevistes amb els seus resultats.

3.4.1 ASPECTES GENERALS DE LA INVESTIGACIÓ EN RELACIÓ ALS DOS PRIMERS CAPÍTOLS

En forma de resum, en el punt a) i b) d'aquest apartat, detallem el procés metodològic seguit per recollir la informació presentada en el capítol primer i segon del treball i que constitueix a la vegada el seu marc teòric previ.

Podem considerar que el recull d'informació que fa referència a l'actualització de les dades sobre la dimensió europea de l'educació que implica una recerca documentada important, és la primera part de la investigació. No es tracta d'una simple síntesi de bibliografia, que seria una part del marc teòric i contextual, sinó que ha suposat el contacte amb institucions, la recerca d'arxius, consulta de documents i revisió de les pàgines webs d'educació europea, estatal i autonòmica i entrevistes a persones vinculades a la Unió Europea i a l'educació.

a) METODOLOGIA REFERENT ALS ASPECTES
HISTÒRICS DE FORMACIÓ, DESENVOLUPAMENT
I ORGANITZACIÓ DE LA UNIÓ EUROPEA

La metodologia bàsica en aquest apartat ha consistit en l'anàlisi documental segons criteris establerts:

- Contextualització: Països Membres de la UE
- Trets ideològics i polítiques de la UE
- Els Tractats: de Maastricht al Projecte de Constitució Europea
- Línies programàtiques de la política educativa comunitària
- Subvencions i ajudes

Aquesta recollida de dades es fa a través de consultes i les demandes de material a:

- Universitat Rovira i Virgili (Tarragona)
- Patronat Català Pro-Europa (Tarragona)
- INFO-POINT EUROPA (Oficina Europea de la Joventut) (Barcelona i Tarragona)
- Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees (Luxemburg)
- Adreces d'internet i pàgines webs vinculades a la Unió Europea (veure índex bibliogràfic, punt 4)
- Altres institucions
- Diverses publicacions (veure índex bibliogràfic, punt 6)
- Converses i recollida d'informació a través de persones vinculades a la Unió Europea i a l'educació, entre d'altres: un eurodiputat i un membre del Grup de treball de la Comissió Europea "Lifelong Guidances".

b) METODOLOGIA REFERENT A L'ESTUDI
COMPARATIU DEL MARC LEGAL I POLÍTIC DE L'EDUCACIÓ
A LA UE EN LA LOGSE I LA LOCE

En primer lloc es va elaborar una recollida de dades i consulta bibliogràfica i documentada sobre aspectes i antecedents històrics de l'educació a la UE més rellevants (v.a.) capítol segon. En segon lloc l'estudi individual de cada un dels documents de treball: LOGSE, LOCE, Llibres Verds, Llibres Blancs, documents d'avaluació i altres. Per finalitzar amb l'estudi comparatiu dels diversos documents analitzant la interrelació.

Les fonts consultades, a més a més de les especificades en el punt a, han estat :

- Oficina de Cooperació Educativa i Científica amb la UE (Barcelona)
- Direcció General XXII Educació, Formació i Joventut (Docurama) (Brusel.les)
- ATEE (Association pour la Formation des Enseignants en Europe) (Brusel.les)
- ADEE (Association Européenne des Enseignants)
- Delegació Territorial d'Ensenyament de Tarragona
- Tesis doctorals
- Revistes (veure bibliografia, punt 6)
- Diaris (veure bibliografia, punt 6)
- Llibres i publicacions específiques (veure bibliografia, punt 6)
- Informació de l'eurodiputat Sr. Vallvé
- Dues visites al Parlament Europeu a Strasbug

En aquest segon capítol s'ha escollit una metodologia comparada, perquè constitueix una decisiva ajuda per a una millor comprensió crítica de la situació dels fenòmens educatius en la nostra realitat a través de les diferents polítiques educatives de la UE.

Per tal de validar i corroborar tot el material recollit en aquest estudi, es va realitzar un procés de revisió consistent en comparar i contrastar el material recollit, els resums elaborats i el text final juntament amb les reflexions originades durant la investigació.

Ambdós marcs, polític i educatiu, contribuiran a aportar elements de reflexió i millora de la relació entre política educativa dels nostre país i la de la UE en els apunts finals d'aquesta Tesi.

3.4.2 METODOLOGIA APLICADA A L'ESTUDI DE CAMP: EL QÜESTIONARI

3.4.2.1 ELABORACIÓ I VALIDACIÓ DEL QÜESTIONARI

El qüestionari volia determinar tres aspectes claus dels participants de la mostra tenint en compte els objectius de la Tesi Doctoral, i per aquest motiu el vàrem dividir en:

- fets i esdeveniments dels quals la persona (professor o alumne) és la principal protagonista per fer referència al seu àmbit, a la seva conducta manifesta o aparent,
- opinions, dades subjectives de la persona,
- actituds, motivacions i sentiments, allò que està a la base de la conducta de les persones.

L'esquema seguit va ser :

QÜESTIONARI DEL PROFESSORAT

El qüestionari dels professors estava subdividit en diverses seccions amb la següent estructura :

- a) Dades d'identificació
- b) Dades personals
- c) Grau de coneixement de la Unió Europea en l'àmbit educatiu
- d) Valoració personal de la dimensió europea
- e) Com es treballa la dimensió europea a l'ESO
- f) Propostes per aplicar la dimensió europea a l'ESO

Per aquest qüestionari (veure Annex I, punt 6.3.1.3) vàrem elaborar un manual de codificació — Taula EUROPROF— (veure Annex I, punt 6.3.1.4).

QÜESTIONARI DELS ALUMNES

El qüestionari dels alumnes estava subdividit en diverses seccions amb la següent estructura:

- a) Dades d'identificació
- b) Dades personals
- c) Crèdits sobre la dimensió europea a l'ESO
- d) Coneixements dels alumnes sobre la UE
- e) Valoració personal dels alumnes de la UE

Per aquest qüestionari (veure Annex I, punt 6.3.1.1) també vàrem realitzar un manual de codificació –
—Taula EUROALUM— (veure Annex I, punt 6.3.1.2).

Ambdós qüestionaris estan formats per preguntes obertes i d'altres tancades, aquestes últimes són de caràcter dicotòmic (sí, no); d'estimació, escalar o intensitat creixent o minvant (gens, poc, bastant, molt) i d'elecció múltiple (de 4 o 5 respostes triar-ne una), aspectes que ja han estat comentats en la presentació.

Es va valorar el no dissenyar un qüestionari feixuc de respondre, per aquest motiu es va cuidar l'estètica de presentació i que amb uns 20 minuts es pogués presentar i respondre. El qüestionari dels professors presenten 24 preguntes i el dels alumnes 12.

VALIDACIÓ DEL QÜESTIONARI

Després d'una primera elaboració del qüestionari, aquest va ser validat per experts que amb les seves propostes vàrem enriquir i millorar fins a tenir elaborat el definitiu, concretament es va modificar lleugerament amb l'acotament d'alguns enunciats i l'especificació d'algunes respostes com per exemple: substituir l'*encerclar*, per *marcar amb una creu*.

El grup d'experts que realitzaren la validació tenien el següent perfil:

Validació n.1: Catedràtica de Pedagogia – Àrea d'Història de l'Educació (Professora d'Universitat)

Validació n.2: Doctor en Pedagogia – Àrea d'Història de l'Educació (Professor d'Universitat)

Validació n.3: Doctora en Pedagogia – Àrea de Didàctica (Professora d'Universitat)

Validació n.4: Llicenciada en Pedagogia, Filologia Romànica Hispànica, Filologia Catalana i Inspectora d'Ensenyament

Validació n.5: Llicenciada en Pedagogia Anglesa (Professora d'Universitat)

Validació n.6: Llicenciat en Grau de Pedagogia – Àrea de Didàctica (Professor d'Universitat)

Validació n.7: Llicenciat en Pedagogia (Director d'un centre educatiu amb Educació Infantil, Primària, ESO, Batxillerat i Mòduls Professionals)

Validació n.8: Mestre i Pedagog (Director d'un centre educatiu IES)

3.4.2.2 PROCÉS DE SELECCIÓ I DEFINICIÓ DE LA MOSTRA

Amb la intenció de definir alguns conceptes utilitzats, expressem quatre conceptes fonamentals (Arnal et al., 1992)¹⁴⁷ per la definició del mostreig d'aquesta investigació:

Univers o col·lectivitat: Designa a tots els possibles subjectes o mesures de cert grup.

Població: És el conjunt de tots els individus (objectes, persones, esdeveniments, etc.) en els quals es desitja estudiar el fenomen. Aquests han de reunir les característiques del que és objecte d'estudi.

Mostra: Conjunt de casos extrets d'una població, seleccionada per algun mètode de mostreig. Es considera mostra gran quan n és = a 30 o més gran.

Participant: Cada un dels elements que componen la mostra i dels que s'obté la informació. Els participants poden ser persones, objectes o esdeveniments.

El mostreig és l'extracció d'una mostra a partir de la població; el seu objectiu és identificar la població que estarà representada en l'estudi. Segons Fox (a Arnal et al., 1992)¹⁴⁸, les etapes per definir un mostreig són cinc:

¹⁴⁷ ARNAL, I; RINCÓN, D; LATORRE, A (1992). Investigación educativa. Fundamentos y met.. Barcelona: Ed. Labor.

¹⁴⁸ Op. Cit. Pàg. 75

- i. Definició o selecció de l'*univers* o especificació dels possibles subjectes o elements d'un determinat tipus.
- ii. Determinació de la població o part d'ella a la qual l'investigador té accés.
- iii. Selecció de la mostra convidada o conjunta d'elements de la població als quals es demana la seva participació en la investigació.
- iv. Mostra acceptant o part de la mostra convidada que accepta participar.
- v. Mostra productora de dades: la part que ha acceptat i que realment produeix dades.

Tenint com a referència aquest cicle de mostreig hem elaborat la mostra de la nostra investigació.

PROCÉS

Pel que fa a la selecció de la mostra, a través de la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona, ens varen facilitar el llistat de centres del Tarragonès (veure quadre XXI) amb el nombre d'alumnes per cursos d'ESO i de professors, del curs 1997-1998.

Hi havia un total de 2.139 alumnes de 1r. d'ESO, 2.312 alumnes de 2n. d'ESO, 554 alumnes de 3r. d'ESO i 591 alumnes de 4t. d'ESO. Com ja hem comentat, en aquest curs encara s'estava implantant la reforma educativa LOGSE, per aquest motiu el nombre d'alumnes de 3r i 4t es veu menor amb molta diferència entre primer i segon curs. També per aquest motiu hi ha alguns centres que encara no tenen activats els cursos de 3r i 4t d'ESO. El total d'alumnes és de 5.596.

El nombre de professors era de 1.065 entre els 29 centres, dels quals 15 eren públics i 14 privats concertats. En el quadre següent podem observar que en alguns centres que només tenen 1r. i 2n. d'ESO hi ha molts professors, és perquè aquest llistat facilitat per la Delegació Territorial d'Ensenyament de Tarragona, ens dona el nombre total de professorat del Centre, on també s'imparteix batxillerat i dels quals no presentem el nombre específic. Hem de pensar que alguns professors comparteixen docència a Batxillerat i a la Secundària Obligatòria.

ALUMNES / PROFESSORS DELS CENTRES D'ESO DEL TARRAGONÈS

NOM DEL CENTRE	1er d'ESO	2on d'ESO	3er d'ESO	4rt d'ESO	PROFESSORS
PÚBLICS					
IES Bonavista (Tarragona)	128	140			22
IES Campclar (Tarragona)	100	85			52
IES Constantí (Tarragona)	49	67			12
IES Jaume I (Salou)	103	129	107	138	58
IES Martí Franquès (Tarragona)	146	132			105
IES Morell (El Morell)	56	62	60		15
IES Pons d'Icart (Tarragona)	71	96			50
IES Ramon Barbat (Vila-seca)	66	53	39	65	49
IES Vila-seca (Vila-seca)	126	95	119	111	43
IES R.de La Torre (Torredembarra)	43	56	45	65	36
IES Torredembarra (Torredem.)	142	157	151	177	62
IES Torreforta (Tarragona)	90	113			18
IES Rovira i Virgili (Tarragona)	15	7			30
IES Vidal i Barraquer (Tarragona)	71	107			117
IES Comte de Rius	75	78			117
PRIVATS					
C. El Carme (Tarragona)	51	57			9
C. Mare Nostrum (Tarragona)	25	25			7
C. Sant Pau (Tarragona)	90	102			18
C. Turó (Tarragona)	50	74			30
C. Elisabeth (Salou)	35	37	33	35	15
C. Joan XXIII (Bonavista-Tgn.)	53	53			29
C. La Salle (Torreforta)	59	58			20
C. La Salle (Tarragona)	109	117			14
C. Lestonnac (Tarragona)	64	70			32
C. M. del Carme (Tarragona)	71	70			32
C. Roig (Tarragona)	50	52			21
C. Sagrat Cor (Tarragona)	73	94			28
C. Santa Teresa (Tarragona)	70	68			15
C. Santo Domingo (Tarragona)	58	58			9
TOTAL	2.139	2.312	554	591	1065

QUADRE XXI

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona.

Aquesta és la distribució de la totalitat de la població als centres d'ESO del Tarragonès, en el curs 97-98 i per tal de completar la informació del quadre, comentem que els centres de Bonavista, Torreforta i Camp Clar són barris que depenen de l'Ajuntament de Tarragona.

Podem observar també com quasi bé tots els centres privats es troben a la ciutat de Tarragona.

Les fórmules per trobar la grandària de la mostra, conjuga els factors d'amplada de l'univers infinit o no, el nivell de confiança adoptat, l'error d'estimació i la desviació típica.

La grandària de les mostres també depenen del tipus de mostreig que s'hagi triat. Per exemple, en les mostres estratificades, l'error és menor que en les no estratificades, i també ho és la grandària de la mostra necessària.

Però les fórmules especials de la grandària de la mostra varien amb el tipus de mostreig i amb el sistema d'afixació de la mostra i resulten complicades. Com a més a més en les ciències socials no es tracta d'ésser tècnics en mostres, el que constitueix una especialitat en l'estadística, en els manuals de tècniques d'investigació social, només s'acostumen a exposar les fórmules fonamentals, que són les que fan referència a universos finits i infinits i un nivell de confiança de dos o tres signes.

En general no hi ha inconvenient en aplicar fórmules per trobar la grandària de les mostres en el sistema de mostreig aleatori simple als casos de mostreig especials. Amb això s'obtindrà una mostra més gran, la qual cosa implicarà una major exactitud en els resultats al disminuir l'error mostral, i tenim un interval de confiança del 95%.

Les fórmules per trobar el tamany de la mostra es dedueixen matemàticament aclarint **n** en les fórmules de l'error mostral. La fórmula que hem utilitzat en la nostra investigació és:

$$n = \frac{4Npq}{Z^2 (N-1) + 4PQ}$$

————— APLICACIÓ DE LA FÓRMULA: ALUMNES —————

N = 5.596 alumnes (nombre total d'alumnes)

P p = 50 (sempre s'agafa en aquesta fórmula matemàtica el 50%)

Q q = 50 (sempre s'agafa en aquesta fórmula matemàtica el 50%)

Z = 4

$$n = \frac{4 \cdot 5596 \cdot 50 \cdot 50}{4^2 \cdot (5596-1) + 4 \cdot 50 \cdot 50} = 562,29903 \text{ alumnes}$$

(Arrodonim la xifra en el nombre sencer de 562 alumnes).

Havent realitzat l'aplicació de la fórmula matemàtica, tenim el següent resultat total de 562 alumnes de 1r a 4t d'ESO, a qui serà necessari aplicar el qüestionari per tenir una mostra significativa.

Aplicant la mateixa fórmula al nombre total d'alumnes per cursos obtenim el següent resultat arrodonint a xifres no decimals en la columna de *nombre de qüestionaris a aplicar*, que representa la mostra per cursos.

QUADRE DEL NOMBRE DE QÜESTIONARIS A APLICAR ALS ALUMNES: MOSTRA

CURS	TOTAL D'ALUMNES	% QUE REPRESENTA DEL TOTAL DE LA POBLACIÓ DE 5.596	NOMBRE DE QÜESTIONARIS A APLICAR
1er d'ESO	2.139	38,22 %	215 (214,18)
2on d'ESO	2.312	41,31 %	232 (232,19)
3er d'ESO	554	9,89 %	56 (55,63)
4rt d'ESO	591	10,56 %	59 (59,35)
TOTAL			562

QUADRE XXII
Font: elaboració pròpia

En el quadre següent especificuem, utilitzant la fórmula matemàtica de la mostra, de cada centre educatiu i per cursos, quina és la mostra necessària de cada centre i curs:

ALUMNES / PROFESSORS DELS CENTRES D'ESO DEL TARRAGONÈS – 1ER D'ESO

NOM DEL CENTRE	ALUMNES CENTRE	ALUMNES TOTALS	MOSTRA TOTAL	RESULTAT
PÚBLICS				
IES Bonavista (Tarragona)	128	2139	215	13 (12,86)
IES Campclar (Tarragona)	100	2139	215	10 (4,92)
IES Constantí (Tarragona)	49	2139	215	5 (4,92)
IES Jaume I (Salou)	103	2139	215	10 (10,35)
IES Martí Franquès (Tarragona)	146	2139	215	15 (14,67)
IES Morell (El Morell)	146	2139	215	15 (14,67)
IES Pons d'Icart (Tarragona)	71	2139	215	7 (7,13)
IES Ramon Barbat (Vila-seca)	66	2139	215	7 (6,63)
IES Vila-seca (Vila-seca)	126	2139	215	13 (12,6)
IES R.de La Torre (Torredembarra)	43	2139	215	4 (4,32)
IES Torredembarra (Torredem.)	142	2139	215	14 (14,27)
IES Torreforta (Tarragona)	90	2139	215	9 (9,04)
IES Rovira i Virgili (Tarragona)	15	2139	215	2 (1,50)
IES Vidal i Barraquer (Tarragona)	71	2139	215	7 (7,13)
IES Comte de Rius	75	2139	215	8 (7,53)
PRIVATS				
C. El Carme (Tarragona)	51	2139	215	5 (5,12)
C. Mare Nostrum (Tarragona)	25	2139	215	2 (2,5)
C. Sant Pau (Tarragona)	90	2139	215	9 (9,04)
C. Turó (Tarragona)	50	2139	215	5 (5,02)
C. Elisabeth (Salou)	35	2139	215	4 (3,51)
C. Joan XXIII (Bonavista-Tgn.)	53	2139	215	5 (5,32)
C. La Salle (Torreforta)	59	2139	215	6 (5,93)
C. La Salle (Tarragona)	109	2139	215	11 (10,95)
C. Lestonnac (Tarragona)	64	2139	215	6 (6,43)
C. M. del Carme (Tarragona)	71	2139	215	7 (7,13)
C. Roig (Tarragona)	50	2139	215	5 (5,02)
C. Sagrat Cor (Tarragona)	73	2139	215	7 (7,33)
C. Santa Teresa (Tarragona)	70	2139	215	7 (7,03)
C. Santo Domingo (Tarragona)	58	2139	215	6 (5,82)
TOTAL	2139	2139	215	215 (214,18)

AMPLIACIÓ QUADRE XXI

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona.

ALUMNES / PROFESSORS DELS CENTRES D'ESO DEL TARRAGONÈS – 2ON D'ESO

NOM DEL CENTRE	ALUMNES CENTRE	ALUMNES TOTALS	MOSTRA TOTAL	RESULTAT
PÚBLICS				
IES Bonavista (Tarragona)	140	2312	232	14 (14,04)
IES Campclar (Tarragona)	85	2312	232	9 (8,52)
IES Constantí (Tarragona)	67	2312	232	7 (6,72)
IES Jaume I (Salou)	129	2312	232	13 (12,94)
IES Martí Franquès (Tarragona)	132	2312	232	13 (13,24)
IES Morell (El Morell)	62	2312	232	6 (6,22)
IES Pons d'Icart (Tarragona)	96	2312	232	10 (9,63)
IES Ramon Barbat (Vila-seca)	53	2312	232	5 (5,31)
IES Vila-seca (Vila-seca)	95	2312	232	10 (9,53)
IES R.de La Torre (Torredembarra)	56	2312	232	6 (5,61)
IES Torredembarra (Torredem.)	157	2312	232	16 (15,75)
IES Torreforta (Tarragona)	113	2312	232	11 (11,33)
IES Rovira i Virgili (Tarragona)	7	2312	232	0 (0,70)
IES Vidal i Barraquer (Tarragona)	107	2312	232	11 (10,73)
IES Comte de Rius	78	2312	232	8 (7,82)
PRIVATS				
C. El Carme (Tarragona)	57	2312	232	6 (5,71)
C. Mare Nostrum (Tarragona)	25	2312	232	2 (2,5)
C. Sant Pau (Tarragona)	102	2312	232	10 (10,23)
C. Turó (Tarragona)	74	2312	232	7 (7,42)
C. Elisabeth (Salou)	37	2312	232	4 (3,71)
C. Joan XXIII (Bonavista-Tgn.)	53	2312	232	5 (5,31)
C. La Salle (Torreforta)	58	2312	232	6 (5,82)
C. La Salle (Tarragona)	117	2312	232	12 (11,74)
C. Lestonnac (Tarragona)	70	2312	232	7 (7,02)
C. M. del Carme (Tarragona)	70	2312	232	7 (7,02)
C. Roig (Tarragona)	52	2312	232	5 (5,21)
C. Sagrat Cor (Tarragona)	94	2312	232	9 (9,43)
C. Santa Teresa (Tarragona)	68	2312	232	7 (6,82)
C. Santo Domingo (Tarragona)	58	2312	232	6 (5,82)
TOTAL	2312	2312	232	232 (232,19)

AMPLIACIÓ QUADRE XXI

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona.

ALUMNES / PROFESSORS DELS CENTRES D'ESO DEL TARRAGONÈS – 3ER D'ESO

NOM DEL CENTRE	ALUMNES CENTRE	ALUMNES TOTALS	MOSTRA TOTAL	RESULTAT
PÚBLICS				
IES Jaume I (Salou)	107	554	56	11 (10,81)
IES Morell (El Morell)	60	554	56	6 (6,06)
IES Ramon Barbat (Vila-seca)	39	554	56	4 (3,94)
IES Vila-seca (Vila-seca)	119	554	56	12 (11,02)
IES R.de La Torre (Torredembarra)	45	554	56	5 (4,54)
IES Torredembarra (Torredem.)	151	554	56	15 (15,26)
PRIVATS				
C. Elisabeth (Salou)	33	554	56	3 (3,33)
TOTAL	554	554	56	56 (55,63)

AMPLIACIÓ QUADRE XXI

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona.

ALUMNES / PROFESSORS DELS CENTRES D'ESO DEL TARRAGONÈS – 4RT D'ESO

NOM DEL CENTRE	ALUMNES CENTRE	ALUMNES TOTALS	MOSTRA TOTAL	RESULTAT
PÚBLICS				
IES Jaume I (Salou)	138	591	59	14 (13,77)
IES Ramon Barbat (Vila-seca)	65	591	59	6 (6,48)
IES Vila-seca (Vila-seca)	111	591	59	11 (11,08)
IES R.de La Torre (Torredembarra)	65	591	59	6 (6,48)
IES Torredembarra (Torredem.)	177	591	59	18 (17,67)
PRIVATS				
C. Elisabeth (Salou)	35	591	59	4 (3,49)
TOTAL	591	591	59	59 (59,35)

AMPLIACIÓ QUADRE XXI

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona.

En tot el procés de selecció de la mostra, hi va haver dos centres que no van poder participar i que ambdós representaven :

De 1r d'ESO 15 alumnes, de 2n d'ESO 20 alumnes, de 3r d'ESO 11 alumnes i de 4t d'ESO 14 alumnes de la mostra, la qual cosa va fer replantejar alguns aspectes que es van resoldre sumant aquests alumnes a altres centres. Tot i que a cada centre demanavem el nombre mínim d'alumnes necessaris per la mostra, segons l'aplicació de la fórmula, alguns centres ens van permetre passar el qüestionari a tots els alumnes d'una classe i això va afavorir el poder tenir el total de la mostra en 562 alumnes representats en 215 de 1r, 232 de 2n, 56 de 3r i 59 de 4t d'ESO.

APLICACIÓ DE LA FÓRMULA: PROFESSORS

$$n = \frac{4Npq}{Z^2 (N-1) + 4PQ}$$

N = 1.065 professors (nombre total de professors)

P p = 50 (sempre s'agafa en aquesta fórmula matemàtica el 50%)

Q q = 50 (sempre s'agafa en aquesta fórmula matemàtica el 50%)

Z = 4

$$n = \frac{4 \cdot 1065 \cdot 50 \cdot 50}{4^2 \cdot (1065-1) + 4 \cdot 50 \cdot 50} = 349,09 \text{ professors}$$

(Arrodonim la xifra en el nombre sencer de 349 professors).

Per la mostra dels professors, no es va aplicar individualment a cada centre la fórmula matemàtica segons el nombre total que ve indicat en el quadre facilitat per la Delegació Territorial d'Ensenyament de Tarragona, ja que com hem esmentat anteriorment, el nombre total que teníem era del centre i no només de professors que impartissin docència a l'ESO. Per aquest motiu a través de la trucada telefònica per concretar dia i hora per passar els qüestionaris, es demanava la informació específica del nombre de professors d'ESO per poder-hi deixar el nombre de qüestionaris necessaris. Amablement, un professors s'encarregava de recollir-los per tal de fer-nos-els arribar i poder-ne elaborar els resultats.

La participació dels professors va ser de 104 qüestionaris contestats. Tot i que, segons l'aplicació de la fórmula estadística, haurien d'haver estat 349, creiem que els resultats també aporten a la investigació quelcom d'interès sobre la temàtica de la mateixa.

Com hem explicat anteriorment, la metodologia del treball és qualitativa i, en part quantitativa.

3.4.3 METODOLOGIA APLICADA A L'ESTUDI DE CAMP: L'ENTREVISTA EN PROFUNDITAT

Com hem apuntat l'entrevista en profunditat, juntament amb l'observació, ha estat l'element més utilitzat com a tècnica per a la recollida d'informació en la nostra investigació. A continuació detallarem el que hem anomenat els escenaris on s'ha realitzat el treball de camp, dins el qual aprofundirem en les entrevistes realitzades i el guió utilitzat.

El tipus d'entrevista realitzada ha estat semi-oberta, amb un llistat de preguntes que l'entrevistador té plantejades i les va plantejant a l'entrevistat a mesura que es desenvolupa l'entrevista, mentre l'entrevistat pot anar desenvolupant els seus propis temes. Els entrevistadors en prenen notes, no s'ha utilitzat la gravadora per tal de que els entrevistats se sentissin més còmodes en el moment de la realització de la mateixa. Realment no es pretenia aglutinar infinitat d'informació en les respostes i reflexions dels entrevistats, sinó captar com viuen i veuen la Dimensió Europea de l'Educació als Centres d'ESO del Tarragonès els responsables dels mateixos centres.

3.4.3.1 REALITZACIÓ DE LES ENTREVISTES

Hem utilitzat diversos mitjans per fer les entrevistes al llarg del desenvolupament de la investigació, que completen els resultats i l'anàlisi. El fet de que la mateixa persona hagi estat la que ha passat tots els qüestionaris als alumnes, professors i realitzat també les entrevistes, fa que la valoració de la informació recollida sigui més fiable.

ENTREVISTES PRESENCIALS

Aquestes entrevistes es van dur a terme en el propi centre educatiu a directors, caps d'estudis i/o responsables pedagògics:

- Durant el curs 97-98 **als caps d'estudis o responsables d'alguns dels centres participants.**
- Durant els cursos 97-98, 01-02 i 02-03, **al responsable dels programes Comenius de la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona.**
- Durant tot el període temporal de la investigació i en la fase de recollida d'informació: entrevistes a **la responsable del Patronat Català Pro Europa a Tarragona, del Centre de Documentació Europea de la URV.**

ENTREVISTES A TRAVÉS D'E-MAIL

Durant el mes de juny de 2003, es realitzaren tres entrevistes a coordinadors de projectes *Comenius* que s'estaven desenvolupant i s'havien desenvolupat durant el curs 2002-2003.

Hem d'afegir que també algunes de les informacions recollides van ser comentades i revisades en alguns casos per telèfon, per tal de tenir la màxima informació real sobre la temàtica de la recerca.

A continuació detallarem com es van desenvolupar cada una d'aquests tipus d'entrevistes.

ENTREVISTES PRESENCIALS ALS CENTRES D'ESO

Participen un total de tres centres públics i quatre de privats.

NOMBRE D'ENTREVISTES PRESENCIALS ALS CENTRES D'ESO

CENTRES	TIPUS	PERSONA ENTREVISTADA
IES El Morell	Públic	Director
IES Martí Franquès	Públic	Director
IES Ramon Barbat i Miracle	Públic	Coordinadora Pedagògica i Cap d'Estudis
Acadèmia Roig	Privat-Concertat	Coordinador del Programa <i>Comènius</i>
C. Sagrat Cor	Privat-Concertat	Coordinador d'ESO
C. Mare Nostrum	Privat-Concertat	Director
C. La Salle – Tarragona	Privat-Concertat	Coordinador d'ESO

QUADRE XXIII

Font: Elaboració pròpia

Per fer la selecció dels centres es va pensar que participessin en programes *Comenius*, en la seva dimensió (nombre d'alumnes) i el tipus (públic – privat). Els centres presentats en el quadre anterior es podrien classificar de mitjà i gran pel nombre d'alumnes que tenien durant el curs 1997-1998.

- IES El Morell – alumnes de 1r, 2n i 3r d'ESO **178** , 4t d'ESO no estava activat.
- IES Martí Franquès – alumnes de 1r i 2n d'ESO **278**, 3r i 4t no estaven activats.
- IES Ramon de Barbat i Miracle – alumnes de 1r, 2n, 3r i 4t d'ESO **223**.
- Col·legi Roig – alumnes de 1r i 2n d'ESO **102**, 3r i 4t no estaven activats.
- Col·legi Sagrat Cor de Jesús – alumnes de 1r i 2n d'ESO **167**, 3r i 4t no estaven activats.
- Col·legi La Salle – alumnes de 1r i 2n d'ESO **226**, 3r i 4t no estaven activats.
- Col·legi Mare Nostrum – alumnes de 1r i 2n d'ESO, **50**

PAUTA PER L'ENTREVISTA
SEMI-ESTRUCTURA I PRESENCIAL

La pauta va estar pensada per tal que els entrevistats poguessin desenvolupar la resposta amb tota llibertat i aportessin a la investigació una reflexió personal de la realitat del seu centre en relació a la Dimensió Europea de l'Educació, així com detectar com es viu tota la temàtica europea entre els professors i alumnes en un moment en què els mitjans de comunicació estaven fent una forta campanya per l'acceptació de l'euro.

PREGUNTES

- i. En el vostre Projecte Curricular de Centre es contempla en algun objectiu la dimensió europea de l'educació?
- ii. El centre ha participat mai en algun programa, projecte o intercanvi europeu? Per què?
- iii. Heu elaborat i/o impartit al centre algun crèdit només amb temes europeus? Quins?
- iv. A les aules, es realitzen treballs sobre temes europeus?
- v. Com a director/a o coordinador/a, creu que s'hauria de treballar més el tema d'Europa?

Cada una d'aquestes entrevistes ha durat aproximadament una mitja hora i s'ha desenvolupat en espais adients com el propi despatx del director o coordinador, espais còmodes i tranquils que no provoquessin o ocasionessin molèsties o interrupcions i que afavorien la resposta reflexionada i tranquil·la.

Ens ha sorprès gratament que la majoria de persones entrevistades estaven molt disposades a explicar què feien i què en pensaven de la realitat presentada a través de les preguntes.

ENTREVISTES PER E-MAIL

Per completar el treball es varen fer entrevistes als responsables de programes *Comenius* desenvolupats durant el curs 2002-2003. La selecció es va fer a partir de la informació obtinguda des de la Delegació Territorial d'Ensenyament a Tarragona on ens varen facilitar el llistat de centres i les persones responsables o coordinadores, essent un total de cinc:

- * IES Torredembarra (públic)
- IES Vidal i Barraquer (públic)
- IES Bonavista (públic)
- * IES Camp Clar (públic)
- * Col·legi Sagrat Cor de Jesús (privat)

Només van participar tres centres (*), ja que en aquelles dates era difícil, en alguns casos, poder localitzar als coordinadors.

Van poder respondre: IES Torredembarra, IES Camp Clar i el Col·legi Sagrat Cor de Jesús.

A cada centre es va entrevistar al responsable del programa *Comenius* amb la següent pauta de preguntes:

PREGUNTES

- i. En el vostre Projecte Curricular de centre es contempla en algun objectiu la dimensió europea de l'educació?
- ii. Heu elaborat i/o implantat algun crèdit només amb temes europeus al centre? Quins?
- iii. Al centre es fan exposicions, treballs, etc. sobre temàtica europea? Quins?
- iv. En quin projecte heu participat, característiques, alumnes, etc.?

- v. El fet de participar en un projecte europeu com ha fet evolucionar la idea d'Europa en tu com a professor/a, als teus companys/es i als alumnes?
- vi. Creus que treballem suficientment aquest tema europeu als centres? Per què?
- vii. Com creu que podríem estar, com a professionals de l'educació, més preparats sobre la dimensió europea de l'educació (formació, material, altres recursos)?
- viii. Altres observacions o comentaris.

Aquestes preguntes estaven pensades per tal de detectar, sobretot, quines eren les necessitats, reflexions i anàlisi del responsable d'un projecte de participació *Comenius* en els centres esmentats.

Amb el llistat de preguntes presentat en ambdues entrevistes, es pretenia tenir un instrument que millorés els aspectes qualitius de la investigació i ens aportés una visió més global i panoràmica de la realitat estudiada.